

ВИСВІТЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ТЕМАТИКИ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ПРЕСІ (НА ПРИКЛАДІ ВИДАНЬ «МИГ» ТА «ЗАПОРІЗЬКА СІЧ»)

Переверзєва О.М., магістр

Запорізький національний університет

Стаття присвячена комплексному аналізу публікацій на екологічну тематику у виданнях «МИГ» та «Запорізька Січ», у якій досліджуються способи висвітлення екологічної проблематики в різних типах видань, зважаючи на їх соціально-комунікативний статус, запити аудиторії, інтереси засновників; узагальнюються сучасні наукові погляди дослідників екожурналістики, охарактеризовано ситуацію, у якій відбувається висвітлення екологічної проблематики в запорізькій пресі, а також можливості застосування жанрових форм в матеріалах на екологічну тематику.

Ключові слова: екологічна преса, екологічна проблематика, екожурналістика, навколишнє середовище, екологічна інформація, екологічна політика, ефективність екожурналістики, екологія.

Переверзєва О.М. ОСВЕЩЕНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ТЕМАТИКИ В ЗАПОРІЗЬКОЇ ПРЕССЕ (НА ПРИМЕРЕ ИЗДАНИЙ «МИГ» И «ЗАПОРІЗЬКА СІЧ») / Запорізький національний університет, Україна.

Стаття посвящена комплексному анализу публикаций на экологическую тематику в изданиях «МИГ» и «Запорізька Січ», в которой исследуются способы освещения экологической проблематики в разных типах изданий, учитывая их социальнокоммуникативный статус, потребности аудитории, интересы учредителей; обобщаются современные научные взгляды исследователей экожурналистики, охарактеризована ситуация, в которой происходит освещение экологической проблематики в запорізькой прессе, а также возможности применения жанровых форм в материалах на экологическую тематику.

Ключевые слова: экологическая пресса, экологическая проблематика, экожурналистика, окружающая среда, экологическая информация, экологическая политика, эффективность экожурналистики, экология.

Pereverzeva O.M. EKOLOGIKAL TEMATICS IN ZAPORIZHZHA PRESS (ON THE EXAMPLE OF EDITIONS «MIG» AND «ZAPORIZHZHA CUT») / Zaporizhzhya National University, Ukraine

The article is devoted the complex analysis of publications on an ecological subject in editions «MIG» and «Zaporizhzhya Cut» in which the methods of illumination of ecological problematiki are probed in the different types of editions, because of their socialcommunicative status, to wash down audiences, interests of founders; the modern scientific looks of researchers of ekozhurnalistiki are summarized, a situation, in which illumination of ecological problematic is in the Zaporizhzhya press, and also possibility of application, is described.

Key words: the ecological press, ecological problematika, ekozhurnalistika, environment, ecological information, ecological policy, efficiency of ekozhurnalistiki, ecology.

Однією з найбільшочіших проблем сьогодення є зростаюче забруднення довкілля. Тому більшість ЗМІ були змушені звернути увагу на екологічну проблематику, адже природа є запорукою всього нашого життя.

У журналістських колах прийнято вважати, що екологічна інформація успішно продається, тільки якщо вона подана як сенсація, що тільки цим можна привернути увагу читача до проблем екології. Розповсюдженням на даний час є і такий підхід до екологічної теми, у якому екологія стає привабливим знаком, символом. Відомі виробники продуктів харчування, косметики, одягу вважають за потрібне згадати на етикетці: екологічно чистий продукт. Таким чином виробники створюють собі екологічно привабливий імідж у потенційних споживачів, проте далеко не завжди вони покращують технології. Насправді вже сам факт того, що екологічний аспект використовується як реклама, говорить про схвилюваність людей станом свого здоров'я і станом оточуючого середовища, про бажання хоча б на побутовому рівні знайти рішення цих проблем.

Сучасні українські журналістикознавці В.Різун, В.Іванов успішно продовжують розвивати напрямок масовоінформаційної діяльності. Значних зусиль у вивчення ефективності впливу газетного тексту, його стилістичних особливостей докладав О.Пономарів. Теоретичний фундамент екологічної журналістики створювали відомі вітчизняні науковці В.Борейко, О.Берлова, Д.Олтаржевський, Т.Беневолєнська, В.Колєснікова, А.Кочинева, М.Фрідман, О.Стегній, С.Васюта, Л.Сизова, О.Єгоров. Проте ця галузь журналістики є сьогодні не достатньо вивченою і потребує детальних досліджень.

Саме тому **актуальність** наукового дослідження зумовлена потребою вироблення методологічних засад висвітлення екологічної проблематики в запорізькій пресі, що, у свою чергу, спричинене зростанням соціально-комунікативного попиту на екологічну інформацію. Оскільки саме засоби масової інформації є сьогодні основним джерелом екологічної інформації для більшості громадян, саме від журналіста залежить, чи дізнаються люди про існуючу проблему, як вони до неї поставляться, чи викличе ця

проблема паніку в суспільстві або, навпаки, рішучі дії із захисту своїх прав на сприятливе навколишнє середовище.

На особливу увагу заслуговують дослідження екологічної журналістики О.Белякова. На його думку, зростаюче висвітлення екологічних проблем у пресі сприяє формуванню екологічної свідомості. Однак сприйняття екологічних проблем має вибірковий характер. Екологічна криза набуває уваги в пресі лише протягом певного проміжку часу. Коли ж ефект новизни вичерпано, подія поступово зникає з повідомлень преси.

Якщо ж тема дістала додатково ще й певну реакцію з боку політиків, мас-медіа швидко забувають про її існування або замінюють її новими повідомленнями [1, 57].

Мета роботи: проаналізувати особливості підготовки та подачі матеріалів з екологічної тематики на сторінках газет «Запорозька Січ» та «МИГ», з'ясувати їх значення, спрямованість, ідейний зміст.

Реалізація мети передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) розглянути теоретичні передумови висвітлення екологічної тематики в ЗМІ;
- 2) дослідити проблематику, жанрові форми висвітлення екологічних питань у сучасних запорізьких ЗМІ, а також стан висвітлення існуючих екологічних проблем в Запоріжжі і області;
- 3) простежити розширення участі громадськості у виробленні і прийнятті рішень у сфері охорони довкілля, використання природних ресурсів та екологічної безпеки;
- 4) виявити складові, які формують журналістський матеріал з екологічної тематики, а також визначити шляхи підвищення якості та ефективності публікацій на екотематику.

Майстерність журналіста-еколога вимагає володіння **традиційними методами** професійної діяльності. До них відносять інтерв'ю, спостереження, робота з документами. До **спеціалізованих методів** екологічної журналістики відносять екологічну дискусію, екологічну полеміку, журналістське екологічне розслідування, екологічний моніторинг. Свій подальший розвиток в екологічній журналістиці отримує універсальний метод журналістського спостереження.

Важливе місце в журналістській діяльності займає робота з документами. Журналіст-еколог у цьому плані повинен бути особливо наполегливим, уважним, винахідливим в отриманні необхідних документів, оперативним у їх вивченні, професійно різнобічним в аналізі матеріалів.

Також необхідним є віртуозне володіння такими **жанрами і методами отримання інформації**, як інтерв'ю, бесіда, круглий стіл, прес-конференція. У цьому сенсі особливо важливою є дискусія як спосіб формування і віддзеркалення плюралізму у вирішенні екологічних проблем.

У свою чергу, журналістське розслідування дозволяє журналістові поглянути на проблему ніби зсередини, особисто втрутитися в її дослідження. Це тим більше важливо, що до розслідувальної журналістики вдаються зазвичай в найкритичніших ситуаціях, що вимагають негайного вживання заходів. Як правило, результативність таких публікацій надзвичайно висока.

Існують і такі **форми роботи**, як екологічний аналіз, екологічний моніторинг, тобто системне спостереження за природними об'єктами, складання досьє з екологічної проблематики.

Журналістові-екологів необхідно постійно бути в курсі діяльності достатньо численних природоохоронних відомств, організацій, суспільних рухів, знати про ухвалені рішення, заплановані акції і заходи. Тому головним засобом підвищення **ефективності** висвітлення екологічної проблематики у вітчизняних мас-медіа є вдосконалення професійної підготовки екожурналістів. Для підвищення впливовості, переконливості, образності та читабельності публікацій із тематики довкілля екожурналіст має оволодіти методикою творчого використання широкого спектру жанрових форм, а також мовностилістичних прийомів.

На думку російських дослідників А.Кочиневої, О.Берлової, В.Колесникової, функціями журналіста, що займається висвітленням проблем довкілля, є:

- інформаційна: надання аудиторії даних про стан навколишнього середовища, інформування про існуючий чи потенційний ризик для здоров'я людини й екосистем;
- просвітницька: ознайомлення читачів з основними законами екосистем, із небезпекою і негативними наслідками антропогенного впливу на довкілля; встановлення взаємозв'язків між окремими явищами, що спричиняють зміну клімату чи виникнення іншого ризику для здоров'я людей;
- організаційна: стимулювання населення до прийняття тих чи інших рішень, до конкретних дій;

- контролююча: інформуючи про діяльність влади, підприємств, котрі забруднюють навколишнє середовище, журналіст допомагає громадянам реалізувати право на інформацію про стан довкілля і захищати право на існування в безпечному світі [2, 14].

За час існування екологічної журналістики в Україні склалася певна *система жанрів* екологічних ЗМІ.

Серед основних жанрів, які використовуються суспільно-політичними ЗМІ для публікації екологічних матеріалів, дослідник Д.Олтаржевський виділяє такі:

- гаряча новина (використовується у разі яких-небудь неординарних подій, таких як аварії на підприємствах, викиди шкідливих речовин, що призвели до масового отруєння або смерті, природні катаклізми, заяви офіційних осіб);
- стаття-довідка (довідкова інформація про яку-небудь проблему, вплив тих або інших речовин на здоров'я людини; виконує освітньо-просвітницьку функцію);
- інтерв'ю з експертом (використовується або в тому випадку, коли той, що сам інтерв'юється, є предметом інтересу публіки, впливовий і має авторитет, або коли проблема вже сама по собі не є новиною, і в цьому випадку жанр інтерв'ю допомагає подивитися на дану проблему з іншого боку, подати нову точку зору);
- репортаж (опис події, що відбувається безпосередньо з місця подій; сьогодні це один з найпоширеніших жанрів екологічної журналістики) [3, 38] .

Як правило, на місцевому рівні читача цікавлять локальні екологічні негаразди: якість питної води, повітря, стан забрудненості земельних ресурсів. У газетах «МИГ» та «Запорозька Січ» існують спеціальні тематичні сторінки «Екоаспект» («МИГ») та «Запоріжжя екологічне» («Запорозька Січ»), на яких постійно висвітлюються екологічні проблеми місцевого і світового рівня. На шпальтах цих видань порушується велика кількість екологічних проблем, які набули останнім часом масштабного характеру в Запоріжжі і в Запорізькій області. Серед основних можна виділити такі:

- 1) охорона і поліпшення екологічного стану малих річок;
- 2) проблема очищення питної води в місті Запоріжжя;
- 3) проблема вирубки зелених насаджень в місті;
- 4) мінімізація накопичення промислових відходів;
- 5) впровадження нових технологій збирання, переробки та утилізації побутового сміття та будівництва полігону твердих побутових відходів;
- 6) проблема збереження національних парків;
- 7) проблема будівництва газоочисних споруд на підприємствах Запоріжжя;
- 8) проблема шкідливих викидів автотранспорту;
- 9) проблема рівня культури суспільства, екологічного виховання та відсутність стрункої законодавчої системи, механізмів екологічного моніторингу.

Всі перераховані екологічні проблеми порушуються на сторінках газет «МИГ» та «Запорозька Січ» в матеріалах різних жанрів. Одним із найпоширеніших є жанр журналістського розслідування. Майже кожен матеріал передбачає елементи розслідування для виявлення екологічної ситуації, стану забрудненості або для порівняльної характеристики.

Для публікацій цих видань характерним є використання методу «агітація фактами». Цей метод полягає в тому, що журналіст викладає різні факти, різні точки зору експертів, науковців і цим дає можливість читачам самим прийти до відповідних висновків. Правильно подана журналістом інформація дозволяє аудиторії побачити головну мету матеріалу, адже прокоментована інформація є більш правдивою і компетентною. Прочитавши такий матеріал, читачі зможуть вирішити самі для себе, як діяти в тій чи іншій ситуації.

Сьогодні науковий процес стає все більш і більш комунікативним, і журналісти беруть в ньому участь поруч із вченими. Вони разом формують громадську думку з низки наукових проблем, які стають під їх впливом загальносуспільними. Останнім часом суттєво скоротилися наукові дослідження в галузі охорони довкілля та раціонального природокористування, що проводяться науково-дослідними організаціями та вишами Запорізької області. Але була проведена робота з вирішення проблем екологізації виробництва, зменшення енергомісткості виробництва, ресурсозбереження та оновлення очисних технологій підприємствами міста Запоріжжя. В області простежується впровадження екологічно чистих енергетичних процесів.

Правові засади участі громадськості в прийнятті рішень, що стосуються питань довкілля, визначаються чинними в Україні формами такої участі. Це право територіальної громади самостійно та у відповідності до чинного законодавства України вирішувати питання місцевого значення – проблеми, які належать до компетенції місцевого самоврядування. Формами безпосередньої участі громадян можуть виступати: всеукраїнські референдуми, участь громадян у підготовці та прийнятті статуту територіальної громади, збори громадян за місцем проживання.

Аналіз матеріалів на екологічну тему доводить, що складовими, які формують журналістський матеріал, є: робота з науковими, статистичними даними, коментар фахівців з тієї чи іншої проблеми, вмотивоване використання спеціалізованих таблиць, полеміка з певного питання, зворотний зв'язок з читачами у формі листів, дзвінків, анкетування аудиторії.

Можливості масових видань, до яких можна віднести газету «МИГ», дають змогу репрезентувати складні екологічні проблеми у формі, доступній для сприйняття широкою читацькою аудиторією.

Хоча інформаційно-новинний формат інтерпретації матеріалу, властивий масовим виданням, не є найкращим для зображення проблем довкілля, він має низку позитивних рис, які варто використовувати в журналістській практиці для досягнення більшої впливовості екопублікацій: новизна, непересічність фактів, винятковість подій, – усе це здатне задовольнити людську допитливість. Попри значний комунікативний потенціал екологічної тематики, сучасні запорізькі масові видання не використовують його повною мірою. Публікації про екологічні катастрофи, техногенні аварії часто подаються не як одні з основних суспільно значущих тем, а як другорядні події місцевого значення.

У той же час статус офіційного видання, такого як «Запорозька Січ», накладає певні обмеження на критичне висвітлення екологічних подій та явищ, пов'язаних із діяльністю державних органів – засновників видань, а саме мерії міста. Як правило, інформація в такому виданні сприймається аудиторією як офіційна точка зору, що вимагає від автора особливої форми подачі матеріалу, ретельної перевірки та певної фільтрації фактів. Перевагою таких видань є прямий доступ до офіційних джерел інформації, можливість отримувати її безпосередньо від фахівців державних структур з найменшою втратою достовірності. Хоча стиль подання інформації є часто програшним по відношенню до інших мас-медіа в образності, перенасиченості офіційними даними, статистикою, цифрами, які важко сприймаються читачем.

Таким чином, незважаючи на об'єктивні проблеми екологічної журналістики, інтерес у людей до теми охорони навколишнього середовища є і навряд чи згасне, оскільки гострота екологічних проблем не знижується. Водночас аналіз наукових праць засвідчив, що проблемам висвітлення екологічної тематики сьогодні приділяється недостатня увага. Можна говорити про завершення стихійного самоформування нової спеціалізації – екологічної журналістики та заснування напряду діяльності мас-медіа, методико-теоретичну базу якого тільки починають розробляти науковці, тому розвиток цієї теми є на сьогодні доволі перспективним. Проаналізувавши особливості підготовки і подачі матеріалів з екологічної тематики, можна визначити такі шляхи і засоби підвищення якості та ефективності екологічних матеріалів: використання широкого спектру жанрових форм (гаряча новина, стаття-довідка, інтерв'ю з експертом, репортаж), спеціалізованих і традиційних методів отримання інформації, мовностилістичних прийомів, статистичних і наукових даних, коментарів фахівців, анкетування аудиторії, а також розширення участі громадськості у вирішенні екологічних проблем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляков О. Екологічна проблематика в засобах масової інформації / Олександр Беляков. – К. : Київський університет, 2001. – 128 с.
2. Кочинева А. Экологическая журналистика / А. Кочинева., О. Берлова., В. Колесникова. – М. : Центр координации и информации Социально-экологического Союза. – 1999. – 287 с.
3. Олтаржевський Д. Екологічна тематика на сторінках сучасної української преси / Дмитро Олтаржевський // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія “Журналістика”. – К. : ВПЦ “Київський університет”, 2001. – Вип. 9. – С. 38-39.